

ZAKON O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA, ZAKON O SUDSKOM REGISTRU, PRAVILNIK O NAČINU UPISA U SUDSKI REGISTAR S OBRASCIMA

Akademik Jakša Barbić

Organizator, Zagreb, 2013., 905 str.

UDK 347.72(497.5)(094.5)(048.1)

Antun Bilić, dipl. iur. *

Neposredan povod šestom, izmijenjenom i dopunjenom izdanju ove knjige bile su relativno opsežne promjene koje su se, kao posljedica konstantnih promjena europske pravne stečevine, dogodile u hrvatskom pravu društava. Tako je u odnosu na posljednje, peto izdanje (rasprodano u manje od godinu dana) Zakon o trgovačkim društvima jedanput (NN 111/12), a Zakon o sudskom registru čak dva puta znatnije izmijenjen (NN 91/10, 90/11). Donesen je i potpuno nov Pravilnik o načinu upisa u sudski registar (NN 22/12). Akademik Barbić napisao je uvodna objašnjenja i redigirao pročišćene tekstove zakona, a dr. sc. Markovinović izradio je pročišćene tekstove, pregled usklađenosti s europskim pravom i abecedna kazala.

Knjiga je podijeljena u tri osnovna dijela, koji slijede tematske cjeline pročišćenih zakonskih tekstova. Prvi se dio sastoji od Zakona o trgovačkim društvima s uvodnim objašnjenjima i s najnovijim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 111/12). Drugi dio sadrži pravo sudskog registra, a sastoji se od uvodnih objašnjenja, Zakona o sudskom registru i Pravilnika o načinu upisa u sudski registar. Na Zakon o sudskom registru nastavlja se Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskom registru (NN 90/11), a na Pravilnik o načinu upisa u sudski registar različiti upisni obrasci. Treći dio odnosi se na europsko pravo društava i hrvatske propise koji su temeljem njega doneseni, i to Zakon o uvođenju Europskog društva – *Societas Europea* (SE) i Europskoga gospodarskoga interesnog udruženja (EGIU), Uredbu Vijeća Europske unije br. 2157/2001 od 8. listopada o statutu Europskog društva (SE) te Uredbu Vijeća Europskih zajednica (EEZ) br. 2137/85 od 25. srpnja 1985. o Europskome gospodarskome interesnom udruženju (EEIG). Svakomu od spomenutih dijelova prethode uvodna objašnjenja akademika Barbića. Prvom dijelu prethodi i osvrt na predgovore svih šest izdanja. Njihovo značenje nije samo istaknuti kontinuitet izdavanja knjige nego i pružiti uvid u razvoj hrvatskog prava društava. Svaki od spomenutih predgovora detaljno objašnjava pobude koje su autora ponukale na novo izdanje. Autor

* Antun Bilić, dipl. iur., znanstveni novak na Katedri za trgovačko pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

u predgovoru upozorava i na osnovnu metodu izrade pročišćenih tekstova, u kojoj odbacuje mogućnost grafičkog isticanja izmjena i dopuna (masnim slovima, kurzivom) držeći da bi takav pristup naštetio preglednosti i uporabljivosti teksta.

Prvi dio knjige počinje uvodnim objašnjenjima, u kojima akademik Barbić objašnjava evoluciju Zakona o trgovačkim društvima od njegova donošenja 1993. godine do danas. Podsjećajući kako u socijalističkom gospodarstvu uopće nisu postojala društva kao privatnopravne zajednice osoba, autor navodi kako se o adekvatnom sustavu prava društava može govoriti tek od donošenja Zakona o trgovačkim društvima, odnosno od početka njegove primjene 1. siječnja 1995. Kao predložak za donošenje Zakona o trgovačkim društvima poslužilo je njemačko pravo, pri čemu se od početka izrade Zakona imalo na umu i moguće pristupanje Hrvatske Europskoj uniji. Sukladno navedenom, na samom je početku prihvaćen visok postotak europske pravne stečevine. Autor u nastavku upozorava na važnost znatnih izmjena Zakona o trgovačkim društvima, posebno navodeći izmjene iz 2003. (NN 118/03) i 2007. godine (NN 107/07). U oba navrata jedan od temeljnih motiva bila je upravo potreba usklađenosti s europskim pravom društava, a uspješnost zakonodavnih izmjena svoju je neposrednu potvrdu dobila i u okolnosti što je poglavlje o pravu trgovačkih društava iz pregovora o ulasku Hrvatske u Europsku uniju vrlo brzo zatvoreno. U 2009. godini donesene su pretposljednje znatne izmjene Zakona o trgovačkim društvima (NN 137/09), kojima se pravo društava nastavilo usklađivati s europskim smjernicama.

Polazeći od toga da su prijašnje izmjene i dopune obrađene u prošlim izdanjima ove knjige, akademik Barbić najviše je pozornosti posvetio posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima iz 2012. godine (NN 111/12). Njima je usvojena Smjernica 2009/109/EC od 16. rujna 2009., čime je hrvatsko pravo nekoliko mjeseci prije ulaska u Europsku uniju potpuno usklađeno s europskom pravnom stečevinom. Kao jednu od najvažnijih novina u Zakona o trgovačkim društvima, autor ističe uvođenje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću. Napominje pritom da je jedan od temeljnih motiva kojima se vodio zakonodavac bilo olakšavanje angažiranja kapitala znatno manjim minimumom temeljnog kapitala (10 kn) te posljedično otvaranje mogućnosti zapošljavanja u takvim društvima. U tom se smislu napominje da jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću nije novi tip trgovačkog društva, nego samo podvrsta društva s ograničenom odgovornošću, te da će se na njega primjenjivati odredbe o tom društvu, uz iznimku slučajeva u kojima je jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću izrijekom drugačije uređeno. Jedno o njegovih temeljnih obilježja jest da članovi nemaju autonomiju koju imaju pri osnivanju društva s ograničenom odgovornošću, a od zakonskih se odredaba ne može odstupiti. Takva kognitivnost služi zaštiti vjerovnika i predstavlja protutežu činjenici da je najniži iznos temeljnog kapitala samo 10 HRK, a najniži nominalni iznos poslovnog udjela 1 kn. U isto vrijeme vjerovnicima je poznato da je u konkretnom slučaju riječ o jednostavnom društvu s ograničenom odgovornošću jer njegova tvrtka mora sadržavati posebnu oznaku „jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću“, odnosno „j. d. o. o.“.

Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću ograničeno je i u personalnom pogledu – može imati najviše tri člana i samo jednog člana uprave. U prilogima 1. i 2. Zakon o trgovačkim društvima sadrži obrasce zapisnika o osnivanju jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću s jednim članom i s najviše tri člana. Isključena je mogućnost uplate uloga u stvarima i pravima. Pritom se odredbe o niskom temeljnom kapitalu do određene mjere kompenziraju posebnim odredbama o relativno visokim zakonskim rezervama. Poveća li društvo temeljni kapital na 20.000,00 HRK ili više, društvo postaje „obično“ društvo s ograničenom odgovornošću, iako zbog toga ne mora mijenjati tvrtku.

U uvodnom dijelu autor se posebno osvrće i na analizu dostupnih pročišćenih tekstova Zakona o trgovačkim društvima. U tom smislu upozorava na nedostatke privatnih inicijativa za izradu pročišćenog teksta (koje često rezultiraju postojanjem različitih i neujednačenih verzija), ali i na probleme koji se susreću u tekstu što ga je izradio Odbor Hrvatskog sabora za zakonodavstvo (NN 152/11). Autor pritom osobito upozorava na pogreške koje su nastale zbog nekonzultiranja izvornog teksta Zakona o trgovačkim društvima, koji je objavljen u tiskanom obliku, nego njegove elektroničke verzije, koja je na nekoliko mjesta bitno drugačija. Upravo u tom kontekstu ističe se i vrijednost ovog izdanja, koje je od početka pažljivo pročišćivano usporedbom originalnih tekstova pa stoga predstavlja najpouzdaniju dostupnu verziju Zakona o trgovačkim društvima. Završno, autor uspoređuje Zakon o trgovačkim društvima i Zakon o sudskom registru sa smjernicama i uredbama Europske unije, i to tako što je člancima europskih akata pridružen odgovarajući članak u hrvatskom pravu, s kratkim objašnjenjima ondje gdje je to bilo potrebno. Na taj je način čitatelju bitno olakšano snalaženje u europskim i njihovim korespondentnim hrvatskim propisima.

Prije samog pročišćenog teksta Zakona o trgovačkim društvima u tekstu se nalazi tablica izmjena i dopuna zakona od 1999. godine do danas. U jednom se stupcu navodi naziv izmjena i dopuna (zakon, vjerodostojno tumačenje, odluka USRH), u drugom broj *Narodnih novina*, u trećem datum donošenja, a u četvrtom popis članaka koji su u zakonu izmijenjeni. Navedeni pristup omogućuje pregledno praćenje zakonskih odredaba. Članci pročišćenog teksta Zakona o trgovačkim društvima navedeni su u obliku u kojem se nalaze nakon posljednjih izmjena i dopuna, bez posebnoga vizualnog obilježavanja dijelova koji su izmijenjeni. Ipak, da bi se moglo uočiti što je novo, članci koji su mijenjani u posljednjoj izmjeni označeni su zvjezdicom, pri čemu se na dnu stranice upućuje na odgovarajuću odredbu najnovijeg Zakona o izmjenama i dopunama. Ondje gdje postoje redakcijske pogreške koje nisu ispravljene na kraju članka naznačeno je u čemu se te pogreške sastoje i kako bi tekst bez njih trebao glasiti. Napomenama su obilježeni i članci koji su prestali vrijediti 1. siječnja 2013., stupanjem na snagu Kaznenog zakona (NN 125/2011).

Iza pročišćenog teksta Zakona naveden je i integralni tekst Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 111/12, od 10. listopada 2012.). U svrhu razjašnjavanja što je točno izmijenjeno, a na mjestima gdje to nije jasno već iz samog

teksta Zakona, nakon svih članaka naveden je i tekst u obliku u kojem je glasio prije izmjene ili dopune, pri čemu su zvjezdicama označene redakcijske pogreške. Prvi dio ove knjige završava iscrpnim stvarnim kazalom pojmova koji se nalaze u Zakonu o trgovačkim društvima i njegovim naknadnim izmjenama i dopunama. Kazalo je sastavljeno abecedno, prema najvažnijim pojmovima, pri čemu su podređeni pojmovi navedeni ispod pojma koji predstavlja njihov zajednički nazivnik.

Drugi dio knjige ustrojen je na istim načelima kao i prvi dio. Akademik Barbić u uvodnim objašnjenjima daje kratak prikaz razvoja Zakona o sudskom registru, koji je po svojoj prirodi nužni provedbeni zakon Zakona o trgovačkim društvima. Pritom je Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o sudskom registru iz NN 91/10 i onomu iz NN 90/11 posvećena osobita pozornost jer je riječ o najnovijim zakonodavnim intervencijama koje nisu bile obrađene u prethodnim izdanjima ove knjige. Spomenutim izmjenama i dopunama provedena su nova usklađenja sa Zakonom o trgovačkim društvima, odnosno njegovim izmjenama iz 2007. i 2009., a osobito u odnosu na statusne promjene. Provedena su i jezična poboljšanja Zakona o sudskom registru, bolje su iskorišteni neki nazivi, a odredbe su zakona precizirane i prestrukturirane. Određenim manjim izmjenama nastavljeno je unapređivanje javnosti sudskog registra te njegova informatizacija i modernizacija. Tako se prijave za sudski registar mogu podnositi i elektroničkim putem, a stvoreni su i preduvjeti za pretvaranje isprava pohranjenih u zbirci isprava na papiru u elektronički oblik. Propisan je rok za upis u sudski registar članova društva s ograničenom odgovornošću, što je posljedica obveze koja je uvedena Zakonom o trgovačkim društvima. Budući da je propisani rok bio prekratak te da je time bilo obuhvaćeno više od 35.000 društava s ograničenom odgovornošću, u praksi je došlo do nepotrebno velikih troškova i gubitka vremena registarskih sudova.

Autor se u uvodnom objašnjenju posebno osvrće na zakonodavnu intervenciju koja se odnosi na obvezu da se prijavi za upis osnivanja subjekta upisa i za upis promjene članstva u njemu, uz propisane isprave, mora priložiti izjava osnivača ili člana subjekta upisa društva da on ni drugi subjekt upisa u kojem je član, a u kojem ima udjel u društvu koji predstavlja 5% ili više udjela u kapitalu ili glasačkim pravima ili koji omogućava ostvarenje znatnog utjecaja na upravljanje društvom, nema nepodmirenih dugovanja na osnovi poreza i doprinosa za mirovinsko, odnosno zdravstveno osiguranje. Tom se odredbom željela pojačati porezna disciplina te prisiliti članove subjekte upisa da podmire sva dugovanja državi. Akademik Barbić detaljno analizira predmetno rješenje upozoravajući na moguće štetne posljedice njegova donošenja, uključujući nejasnoće zbog nedovoljno precizne nomotehnike (npr. riječju „kapital“ zakonodavac je vjerojatno mislio na temeljni kapital) te okolnost narušavanja ravnopravnosti gospodarskih subjekata zbog toga što se država neosnovano privilegira kao vjerovnik. Slična odredba ne susreće se u drugim pravnim sustavima, protivna je slobodi kretanja kapitala kao jednom od temeljnih načela Europske unije, pri čemu autor propituje i njezinu usklađenost s Ustavom Republike Hrvatske. Nakon osvrta na Zakon o sudskom registru, autor u nastavku analizira odredbe Pravilnika o načinu upisa u sudski registar.

Nakon završetka uvodnih objašnjenja drugoga dijela slijedi tablični prikaz izmjena Zakona o sudskom registru, s nazivom zakona, brojem *Narodnih novina*, datumom objave i popisom izmijenjenih članaka, te pročišćeni tekst zakona. Zvezdicama su označeni članci koji su mijenjani posljednjom izmjenom zakona, a na dnu stranice upućuje se na odgovarajući članak. Neposredno iza pročišćenog teksta nalazi se Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskom registru, NN 90/11. Radi lakšeg snalaženja na mjestima gdje to ne bi bilo jasno na kraju članka naveden je tekst Zakona o sudskom registru onako kako je glasio prije izmjena, a na samom kraju i abecedno kazalo Zakona o sudskom registru. Drugi dio završava tekstom Pravilnika o načinu upisa u sudski registar. Kako u tom dijelu nije bilo izmjena i dopuna, nije bilo ni potrebe za posebnim napomenama i bilješkama. Nakon Pravilnika u tekstu su kao prilozi navedeni različiti obrasci kojima se subjekti upisa koriste prilikom prijave i druge komunikacije sa sudskim registrom. Na taj način čitateljima se omogućuje upoznavanje s pojedinim obrascima te sa samim postupkom sastavljanja prijave za upis u sudski registar.

Treći dio knjige također počinje uvodnim objašnjenjima. Objašnjava se uloga Zakona o uvođenju Europskog društva – *Societas Europea* (SE) i Europskoga gospodarskoga interesnog udruženja (EGIU) u odnosu na uredbe Europske unije, osobito Uredbu Vijeća Europske unije (EZ) br. 2157/2001 od 8. listopada 2001. o statutu Europskog društva (SE) i Uredbu Vijeća Europskih zajednica (EEZ) br. 2137/85 od 25. srpnja 1985. Zakon će stupiti na snagu tek danom primanja Republike Hrvatske u Europsku uniju, a njegova je svrha uvesti spomenute europske instrumente u hrvatski pravni sustav. Iako se uredbe u državama članicama neposredno primjenjuju, pa nema ni potrebe za izravnim usvajanjem rješenja koja se njima predviđaju, svaka država članica mora prilagoditi svoje pravo da bi osigurala njihovu jedinstvenu primjenu.

Akademik Barbić detaljno opisuje razvoj ideje o europskom dioničkom društvu (*Societas Europea*) od njezina začetka do konačnog donošenja Uredbe 8. listopada 2001. Pritom se opisuje i izmijenjena hijerarhija izvora hrvatskog prava društava u dijelu koji se odnosi na europsko pravo društava – izvor je najvišeg ranga Uredba, zatim statut europskoga dioničkog društva za pitanja za koja je Uredbom izričito dopušteno, odnosno za pitanja koja njome nisu uređena, a tek zatim hrvatski zakoni. Povijest Europskoga gospodarskoga interesnog udruženja na zanimljiv se način povezuje s paralelnim razvojem sličnih oblika u SFRJ, pri čemu se dolazi do zaključka da su poslovna udruženja i poslovne zajednice socijalističkog gospodarstva po svojoj naravi preteče gospodarskih interesnih udruženja. Zakonom o trgovačkim društvima uvedeno je gospodarsko interesno udruženje u suvremenom smislu, a Zakonom o uvođenju Europskog društva – *Societas Europea* (SE) i Europskoga gospodarskoga interesnog udruženja (EGIU) hrvatsko je pravo prilagođeno primjeni europske uredbe. Na taj će način u hrvatskom pravu supostojati dvije vrste gospodarskih interesnih udruženja – europsko i nacionalno.

Nakon uvodnih objašnjenja slijedi tekst Zakona, a zatim i obiju uredaba. Autori pritom navode da su se namjerno suzdržali prevođenja europskih uredaba na hrvatski jezik jer će one ionako morati biti prevedene do primanja Hrvatske u Europsku uniju, a u konkurenciji sa službenim, privatni bi prijevod samo unio zabunu i pomutnju. Bitno je napomenuti da je tekst uredaba naveden na engleskom i njemačkom jeziku. Iako se u Hrvatskoj već uobičajilo korištenje samo engleskom verzijom tekstova, važnost je njemačkoga pravnog leksika neupitna, budući da su mnogi instituti prava društava bili nadahnuti upravo njemačkim pravom.

Zaključno ostaje sumirati najvažnije odlike ovoga izdanja. U tom smislu svakako valja naglasiti kako je riječ o cjelovitom normativnom pregledu hrvatskog prava društava, koji se ne zaustavlja samo na Zakonu o trgovačkim društvima nego obuhvaća i nužne provedbene te, u najskorijoj budućnosti aktualne, europske propise. Riječ je k tomu o zasigurno najpouzdanijoj verziji zakonskih tekstova, koja je pomno pročišćena na temelju tiskanih verzija *Narodnih novina*, uz izbjegavanje pogrešaka koje su se potkrale u verzijama dostupnima u elektroničkom obliku. Važnost navedenoga osobito je vidljiva uzme li se u obzir da praksa svakodnevno koristi pročišćene tekstove nastale kao rezultat privatnih inicijativa, pri čemu ni verzije koje je pročistio Odbor Hrvatskog sabora za zakonodavstvo, nažalost, nisu ništa pouzdanije. Naposljetku valja podsjetiti i na izvrsnu opremljenost ovoga izdanja, koje čitatelju omogućuje snalaženje prema abecednim pojmovima te jednostavnu usporedbu s odgovarajućim odredbama europskog prava.